

pontosan tudták, hogy miként akarták megoldani a náciak a zsidókérdést, miért mulasztották el a vidéki zsidó közösségek vezetőinek és általában a zsidó tömegeknek a figyelmeztetését? Miért nem tudtak „illegális” módszerekkel élni, hogy felvilágosítsák a magyar közvéleményt? Miért halasztották június második feléig, amikor a vidéki zsidók zömét már deportálták, hogy tájékoztassák Horthyt és más kormányzati vezetőket?

A jelenleg rendelkezésünkre álló bizonyítékok azt mutatják, hogy a magyar zsidók országos vezetői közül többen, akárcsak a szabad világ zsidó vezetői és politikusai, jóval Magyarország német megszállása előtt tisztában voltak a végleges megoldás programjának realitásával. Míg a zsidók tömeges kiirtásáról szóló híreket nem támasztották alá teljesen meggyőző bizonyítékok a háború első két évében,¹ a magyarországi tömeges deportálások kezdete előtt már hetekkel kétségtelenül megdönthetetlen bizonyítékok álltak rendelkezésükre.

A zsidó vezetőknek sok információforrásuk volt:

- „ellenséges” rádióállomások híradásai, ideértve a BBC-t, az Amerika Hangját és a Kossuth rádiót, a Moszkvából sugárzott magyar nyelvű adásokat;
- „illegális” kapcsolatok külföldi zsidó szervezetekkel, különösen Svájcban, Palesztinában, Isztambulban és Pozsonyban működő cionista és ortodox csoportokkal;
- szlovák, lengyel és egyéb menekültek beszámolóí;
- magyar katonák és tisztek beszámolóí;
- kapcsolatok német katona-, rendőr- és hírszerző tisztekkel, ideértve a Wehrmacht, az SS és az Abwehr kötelékébe tartozókat.

Az első leleplezések a tömeggyilkosságokról

Habár a végleges megoldás programjának magvalósítására vonatkozó részletes terveket csak 1942. január 20-án tartott wannseei konferencián hagyták jóvá,² a tömeggyilkosságok csaknem a Szovjetunió ellen 1941. június 22-én indított német támadással egyidejűleg megkezdődtek. A náci seregek nyomában járó mozgó kivégzőegységek, az Einsatzgruppék száz- és százezer lengyel és szovjet zsidót szedtek össze és lőttek agyon, még mielőtt a haláltáborokat létrehozták volna Lengyelországban.³ Ezek közé tartozott az a 16 000–18 000 „hontalan” zsidó, akiket 1941 augusztusában deportáltak Magyarországról. Kamenyec-Podolszkij mellett történt legyilkolásuk voltaképpen a Holocaust-időszak első nagyobb méretű tömeggyilkossága volt.⁴

Az SS által foganatosított szigorú biztonsági intézkedések ellenére a gyilkosságok túl nagy arányúak voltak ahhoz, hogy tökéletesen eltitkolják